

Hälften ratar regeringens miljardsatsning i Göteborg

Foto: Madeleine Korneliusson

Endast hälften av Göteborgs nyanlända invandrare har valt sin egen jobbcoach, eller etableringslots som det kallas. Lotsarna spelar en viktig roll i regeringens ett år gamla miljardsatsning: etableringsreformen. Att det är för krångligt att välja lots utpekats som en anledning till det svala intresset.

Den 1 december 2010 sjösatte regeringen det som integrationsminister Erik Ullenhag har kommit att kalla ”den största förändringen av svensk integrationspolitik på 25 år” – etableringsreformen. Idag har endast hälften av alla nyanlända invandrare ett jobb efter sju år i Sverige. Reformen syftar därför till att snabba på nyanländas väg in i arbets- och samhällslivet.

En viktig funktion i den nya reformen är etableringslotsarna, ett slags jobbcoacher för nyanlända som ska hjälpa sina klienter att snabbt komma ut i arbete, starta eget eller påbörja en utbildning. Efter ett år har 517 nyanlända i Göteborg fått möjligheten att välja en lots. Men vår granskning visar att bara hälften, 51 procent, utnyttjar möjligheten att välja en lots, jämfört med 72 procent i hela riket.

På Arbetsförmedlingen i Göteborg, som förmedlar lotstjänsten, är man mycket medveten om hur det ligger till. – Hälften är en ganska låg siffra om man tittar på hela landet. Vi har jobbat jättemycket med att få dem att välja lots men av någon anledning går det lite trögt, säger Kaj Sand, samordnare på Arbetsförmedlingens etableringskontor i Göteborg.

På Arbetsförmedlingen tycker man att det är viktigt att nyanlända väljer lots och ser det som bekymrande att resultatet ser ut som det gör.

– Våra siffror är lite för låga för att vi

ska kunna försvara att vi har avtal med ett antal lotsföretag och så finns det ändå de som inte har några att lotsa. Levererar vi sedan inte några sökande får de inga ersättningar heller och ligger vi på en förhållandevis låg nivå så ser ju inte det speciellt bra ut. Vi vill att så många som möjligt ska ha lots.

Kent Gammal, chefen för Arbetsförmedlingens etableringskontor i Göteborg.

När vi presenterar resultatet av vår granskning för Kent Gammal, chefen för Arbetsförmedlingens etableringskontor i Göteborg, hävdar han att resultatet inte stämmer och att procenten nyanlända med lots är högre än 51 procent.

– Nu är det 65 procent. Det går upp och ner hela tiden. Vi har omorganiserat vår verksamhet lite så att vi nu informerar om vikten av att ha en lots och syftet med det varje vecka. Vi vet att vi var sämst i landet vid något tillfälle, men nu går det stadigt uppåt. Det här är ju någonting som ständigt är aktuellt för oss. Jag tycker ju att ett bra resultat egentligen är 100 procent, för jag ser ju att lotsen tillför någonting.

Men trots Kent Gammals påståenden om att 65 procent har lots, kvarstår dock det faktum att färsk siffror från Arbetsförmedlingens huvudkontor visar att endast 265 stycken av Göteborgs 517 nyanlända har lots. Det vill säga 51 procent.

Etableringslotsarna upphandlas av Arbetsförmedlingen under lagen om valfrihetssystem. Det innebär bland annat att total valfrihet ska gälla när nyanlända ska välja lots och det har många gånger utpekats som krångligt. Arbetsförmedlingens handläggare är enligt lag förbjudna att påverka valet och därför förväntas de nyanlända, som många gånger har låg läs- och skrivkunighet, själva välja mellan Göteborgs 32 olika lotsföretag på Arbetsförmedlingens hemsida. På hemsidan, där allt står på svenska, presenterar sig lotsföretagen på snarlika sätt och med krångliga formuleringar. Ett lotsföretag skriver bland annat att de vill ”lyfta fram individens specifika mångfaldskompetens”, ett annat menar att de nyanlända kan dra nytta av ”väldigt många synergier mellan företagets verksamheter”.

Både chefen för Arbetsförmedlingens etableringskontor, Kent Gammal, och samordnaren Kaj Sand är överens om att valfrihetssystemet är svårt att förstå sig på som ny i Sverige och att risken finns att nyanlända väljer den lots som ligger överst i listan på Arbetsförmedlingens hemsida, istället för den som faktiskt passar dem bäst.

– Det här är ju egentligen ett problem som vi uppmärksammat från början. Hur väljer man om det finns fler än en lots? Det finns ingen historik utan de beskriver sin verksamhet i princip på samma sätt. Vad de hjälper till med, vilka språk de kan och så vidare. Det är jättesvårt att göra ett val, säger Kent Gammal och berättar att etableringskontoret därför ordnade en mässa i början av året där samtliga lotsföretag fick chansen att presentera sig för målgruppen.

– Men de nyanlända satt där och ögonen gick i kors på de stackarna efter den sjunde lotsen, för alla företag sa samma sak. Den mässan var inte särskilt lyckad.

Det gör inte proceduren enklare att de nyanlända inte får några tips från handläggarna om vilket företag som kan tänkas passa. Däremot får handläggarna objektivt berätta om varje

företag. Samordnaren Kaj Sand menar dock att inte heller det är problemfritt. – Våra handläggare ska ju hjälpa till med att förklara vad de olika lotsföretagen står för. Men det är ju lite småknöligt, för om du presenterar ett företag måste du enligt lag presentera alla 32 företag på ett likvärdigt sätt. Det är inte säkert att vare sig tolktiden räcker eller att den nyanlända är intresserad av att lyssna på när någon pratar om 32 företag. Men jag upplever inte det som det stora problemet. Jag tycker helt enkelt att våra handläggare måste trycka mer på att man väljer en lots.

**Albin Berggren
Madeleine Korneliusson
Peter Pierrou**

Etableringsreformen

1 december 2010 trädde etableringsreformen i kraft med syfte att skynda på nyanlända invandrades etablering i arbets- och samhällslivet.

För att nyanlända från dag ett ska mötas av insatser för arbete istället för socialtjänsten har Arbetsförmedlingen tagit över ansvaret för introduktionen av nyanlända från kommunerna.

Kommunerna har fortfarande ett stort ansvar för mottagningen av nyanlända, och anordnar svenskundervisning samt samhällsorientering.

Lagen om valfrihet

Arbetsförmedlingen ansvarar för upphandlingen av etableringslotsarna, som gjord enligt lagen om valfrihet. Det är inte en traditionell upphandling där den som lägger det lägsta budet får uppdraget. Istället kan vem som helst som uppfyller kriterierna ansöka om att få bli etableringslots.

Lagen innebär också att den nyanlända kan välja fritt mellan de lotsar som finns och även när som helst byta lots. I teorin ska kvaliteten hos lotsarna ska avgöra hur framgångsrika de blir.

Arbetsförmedlingen får inte förfördela någon. Ger de en närmare beskrivning av ett lotsföretag måste konkurrenterna presenteras på samma sätt.

Så mycket tjänar lotsarna

Startersättning	Om den de lotsar har sex års utbildning eller kortare	Om den de lotsar har längre än sex års utbildning
6 000 kr	3 500 kr	
Månadsersättning	1 650 kr	1 100 kr
När den nyanlända haft arbete i minst tre månader	13 000 kr	8 000 kr
När den nyanlända haft arbete i sex månader eller studerat en termin på högskolenivå	40 000 kr	30 000 kr

Foto: Madeleine Korneliusson

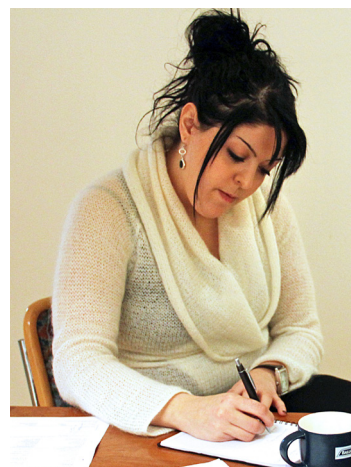

Rahime Nematnejad och hennes son Amir Saadat under ett möte med deras lots Serin Ohanian på lotsföretag Aida AB.

“Vi fick ingen hjälp att välja lots av Arbetsförmedlingen”

Vägen till en lots är inte alltid lätt. Rahime och Amir behövde extra hjälp i vardagen men fick ingen hjälp av Arbetsförmedlingen att välja lots. Genom bekanta hittade de till slut lotsen Serin på Aida AB. Vi följde med på deras allra första möte.

Regnet smattrar mot konferensrumsfönstren hos lotsföretaget Aida AB. På kortsidan av det stora, ovala bordet sitter Rahime Nematnejad, 51, med sin son Amir Saadat, 21. De kom till Sverige från Iran för två år sedan som politiska flyktingar. Det här är deras första möte med lotsen Serin Ohanian som från och med idag ska guida och hjälpa dem med de problem som kan uppstå om man är ny i Sverige.

Etableringslots Serin Ohanian.

Rahime och Amir valde Serin som lots för att de först och främst ville ha någon som talar deras språk. Men att välja var till en början inte helt lätt. De kan förstå en del svenska, men har svårare att läsa och att tala själva.

– Vi fick ingen hjälp alls hos Arbetsförmedlingen att välja lots. Handläggaren sa till oss att ”ta reda på det själva”, men vi visste ju inte hur man skulle göra det, säger Rahime och Amir nickar på andra sidan bordet.

Till slut hörde de talas om Serin på Aida AB av några bekanta som visste att hon talar flytande persiska. Även om Rahime och Amir bara har träffat Serin den här enda gången, är Rahime säker på att hon skulle rekommendera andra att också välja lots.

– Hon hjälpte oss väldigt snabbt, även innan vi faktiskt hade fått tid för vårt första möte. Hon gjorde ett jättebra intryck på mig.

Uppdukad på bordet framför dem står koppar och ap-

sinpepparkakor. Serin serverar kaffe, sätter sig och öppnar en pärm med Rahimes och Amirs etableringsplaner från Arbetsförmedlingen. Sånär under det allra första mötet brukar hon tillsammans med klienterna gå igenom deras CV och se om de behöver hjälp med något särskilt. Både Rahime och Amir har redan timanställningar och är således redan bekanta med den svenska arbetsmarknaden. Men att ha en lots innebär inte endast hjälp med CV och betygvalidering.

– Vi vill ha någon som kan vägleda oss och hjälpa oss med saker vi inte vet allt om. Som lagar och regler till exempel, säger Amir och mamma Rahime nickar.

– Eftersom vi bor i Mölnlycke så kommer vår handläggare ut till en skola i närheten en gång i månaden. Då ska han träffa jättemånga klienter samtidigt och man hinner inte ställa alla frågor man har, förklarar Rahime, som just idag undrar om hon och sonen Amir har rätt till bostadsbidrag nu när de har fått ett eget första-handskontrakt.

– Och kan man få ersättning för resorna till Arbetsförmedlingen när man bor i en annan kommun..? Serin säger att hon inte vet på rak arm men antecknar och lovar att hon ska undersöka saken.

Nu väntar två års kontakt med Serin och Aida AB om inte både Rahime och Amir lyckas hitta heltidsjobb innan dess. Rahime arbetade tidigare som frisör i Iran och drömmer om att en dag kunna få fortsätta arbeta inom sitt gamla yrke. Amir är i sin tur väldigt modeintresserad och arbetade tidigare i klädbutik, men att arbeta med mode i Sverige är dock inget som lockar. – Jag vill hitta ett heltidsjobb, tjäna pengar och vara en del av samhället, konstaterar Amir. – Men troligtvis inte inom något kläddrelaterat. Jag gillar franskt mode och tycker inte att det svenska modet är så snyggt, säger Amir med ett underfundigt leende.

**Albin Berggren
Madeleine Korneliusson
Peter Pierrou**

3000 lediga platser hos lotsar – endast 517 nyanlända

Privata företag, föreningsliv och människor med nischkunskaper – lotsarna skulle rekryteras från alla delar av samhället. Men var fjärde lotsföretag i Göteborg har ingen att lotsa. Utbildningsjättarna har tagit de största marknadsandelarna.

Mångfald bland lotsarna garanterar kunskaper om en mängd branscher – så lät det när regeringen presenterade förslaget om etableringslotsarna. Och Göteborgs 32 lotsföretag är en brokig skara. De är reseädlare, valutaväxlare, entreprenörer, bemanningsföretag, etablerade coachföretag och välkända utbildningsjättar som till exempel Lernia och Academedia. När Arbetsförmedlingen för ett år sedan började annonsera efter etableringslotsar tog många chansen. En del startade nytt med enbart uppdraget från Arbetsförmedlingen framför ögonen. Men när vi begär ut transaktionerna mellan Arbetsförmedlingen och etableringslotsarna står det klart att en fjärdedel av företagen inte fått en enda klient. Ytterligare ett par företag har bara tjänat några tusen kronor under året som gått. De som tjänat mest är de stora, välkända utbildningsföretagen.

– Några har hoppat av. De fick inte vad de trodde de skulle få. Men vi kan ju inte påverka det egentligen, eller får inte påverka det. Det finns lotsföretag som har väldigt många klienter och andra som inte har någon, säger Kaj Sand, samordnare på Arbetsförmedlingens etableringskontor.

Även chefen på etableringskontoret, Kent Gammal, säger att han ofta pratar med missnöjda lotsföretag.

– Det finns en frustration och det är ganska vanligt förekommande att lotsarna ringer och frågar om varför det är så få sökande.

Bengt Alvång är etableringslots och driver företaget Fokus rekrytering. Han har tidigare haft flera uppdrag från Arbetsförmedlingen och tror att det resultatbaserade ersättningsystemet missgynnar mindre företag.

– Det är så fruktansvärt mycket att göra som lots. Man blir nästan som en socialassistent och det räcker inte pengarna till. Jag förstår att Arbetsförmedlingen har ett resultatbaserat ersättningsystem, men det gör det också svårt för småföretag. Jag tror att det är en anledning att de stora företagen går bättre, de har råd att låta deras lotsar jobba med någon en längre tid, säger han.

Ett företag kan ha flera lotsar men varje enskild lots får coacha maximalt 30 klienter. Om man räknar ihop hur många klientplatser lotsarna i Göteborg erbjuder tillsammans blir det över 3 000. Men i Göteborg finns bara 517 nyanlända invandrare med rätt till lots. Anledningen till överskottet av lotsar har att göra med upphandlingsformen. Vem som helst som uppfyller Arbetsförmedlingens kriterier kan bli lots. Enligt teorin ska sedan kvaliteten avgöra vem som renas ut från systemet. Men redan efter ett år syns tydliga tecken på att storföretagen tar alla marknadsandelar i Göteborg, och regeringens önskan om mångfald bland lotsarna tycks inte slå in.

**Albin Berggren
Madeleine Korneliusson
Peter Pierrou**

Kontrollen av lotsar brister

Arbetsförmedlingen litar på att privata aktörer sköter sig

Arbetsförmedlingen är skyldig att kontrollera vad etableringslotsarna gör för nyanlända invandrare. Vi har granskat den redovisning som lotsarna lämnar in och funnit att den ofta är bristfällig och schablonartad när den ska vara individuell. Ändå godkänns den av Arbetsförmedlingen.

Chefen för Arbetsförmedlingens etableringskontor, Kent Gammal, litar på alla 32 lotsföretag som finns i Göteborg. – Jag har träffat de flesta lotsföretagen och jag upplever att de är seriösa. Jag tror inte något företag går in i det här för att tjäna pengar.

Etableringslotsen är en privat aktör vars tjänster förmedlas av Arbetsförmedlingen och nästa år räknar regeringen med kostnader på nästan en miljard för dem. Deras jobb är att göra allt för att nyanlända snabbt ska komma ut på arbetsmarknaden, bland annat genom att använda sina kontakter och göra klart vilka krav som ställs i Sverige.

Tillsammans med den nyanlända skriver etableringslotsen en arbetsplan. I arbetsplanen ska det redovisas vad lotsen och den nyanlända ska göra för att uppfylla målen som Arbetsförmedlingen satt upp.

Vi har granskat alla de 253 arbetsplaner som godkänts av Arbetsförmedlingen i Göteborg fram till november. I 64 av dem står ingen utförlig information om vad lotsen gjort tillsammans med den nyanlända. Istället har lotsen i arbetsplanen bara kryssat för bland åtta valbara alternativ, till exempel "coachande samtal", "fördjupad kartläggning" eller "annan aktivitet". Ytterligare 52 arbetsplaner ger, förutom de valbara alternativen, sparsmakad extrainformation om vad lotsarna ska göra för de nyanlända, som till exempel "behöver hjälp med myndighetskontakter" eller "datavägledning". Så trots att övriga 137 arbetsplaner ger en utförligare bild av vilka insatser lotsarna faktiskt gör, är nästan hälften av arbetsplanerna undermåliga. Detta material är Arbetsförmedlingens underlag för utbetalningar till lotsarna.

Vad är en etableringslots?

Etableringslotsarna är en slags jobb-coacher för nyanlända invandrare som ska hjälpa dem in på arbetsmarknaden. Lotsarna ska nätverka med potentiella arbetsgivare, ge råd vid studie- och yrkesval och stötta i olika sociala frågor. Lotsarna är privata aktörer vars tjänster förmedlas av Arbetsförmedlingen.

– Det är klart, det är lite trubbigt, men den erfarenhet som jag har är att lotsarna gör ett jättebra jobb. Men det kommer säkert visa sig att det finns lyckosökare i det här skräet också, säger Kent Gammal.

På Arbetsförmedlingen menar man att det är fullt godkänt att inte berätta vad man gjort mer ingående. Kent Gammal tycker den bristande rapporteringen fungerar.

– Jag kan tycka att arbetsplanerna är lite torftiga och att man kan tänka sig att de klipper och klistrar med rubriker. Men samtidigt när man tänker på det, vad kan de erbjuda? Det här med samtalsträning, intervjusträning och coachande samtal är ju ganska allmäntgiltigt.

Men att komma bort från det allmäntgiltiga i nyanländas introduktion är hela syftet med etableringsreformen. Regeringens målsättning är tydlig – fler ska komma i arbete och det ska ske med fokus på individens kapacitet och bakgrundskunskaper. De många lotsarna är en del mångfalden och ett av de viktigaste inslagen i reformen som ska fungera som en privat kontrast mot Arbetsförmedlingens storskaliga och mer allmäntgiltiga arbetsmarknadsprogram.

– Ja, det individuella är det absolut viktigaste. Att man inte jobbar enligt någon modell där alla ser likadana ut. Alla individer har ju med sig sin historia och sin bakgrund, säger Kent Gammal.

Men trots etableringsreformens stora ord om fokus på individens behov ser verkligheten annorlunda ut. När vi begär ut ett tiotal av lotsarnas månadsrapporter, som är underlaget för de månatliga utbetalningarna, påminner de om tidigare nämnda arbetsplaner. De ser likadana ut och har även de standardiserade beskrivningar om vad lotsarna gjort tillsammans med sina klienter.

– Ja, det är väl så. Det är samma sak med all verksamhet, att det varierar i kvalitet och intresse. Men jag tror att det kommer utvecklas, säger Kent Gammal.

– Arbetsförmedlingen bedömer vilka bakgrundskunskaper den nyanlända har och utformar sedan en etableringsplan som sträcker sig över maximalt två år. Planen är ett slags schema med aktiviteter, exempelvis svenska för invandrare och samhällsorientering, som den nyanlända måste delta i för att få sin ersättning.

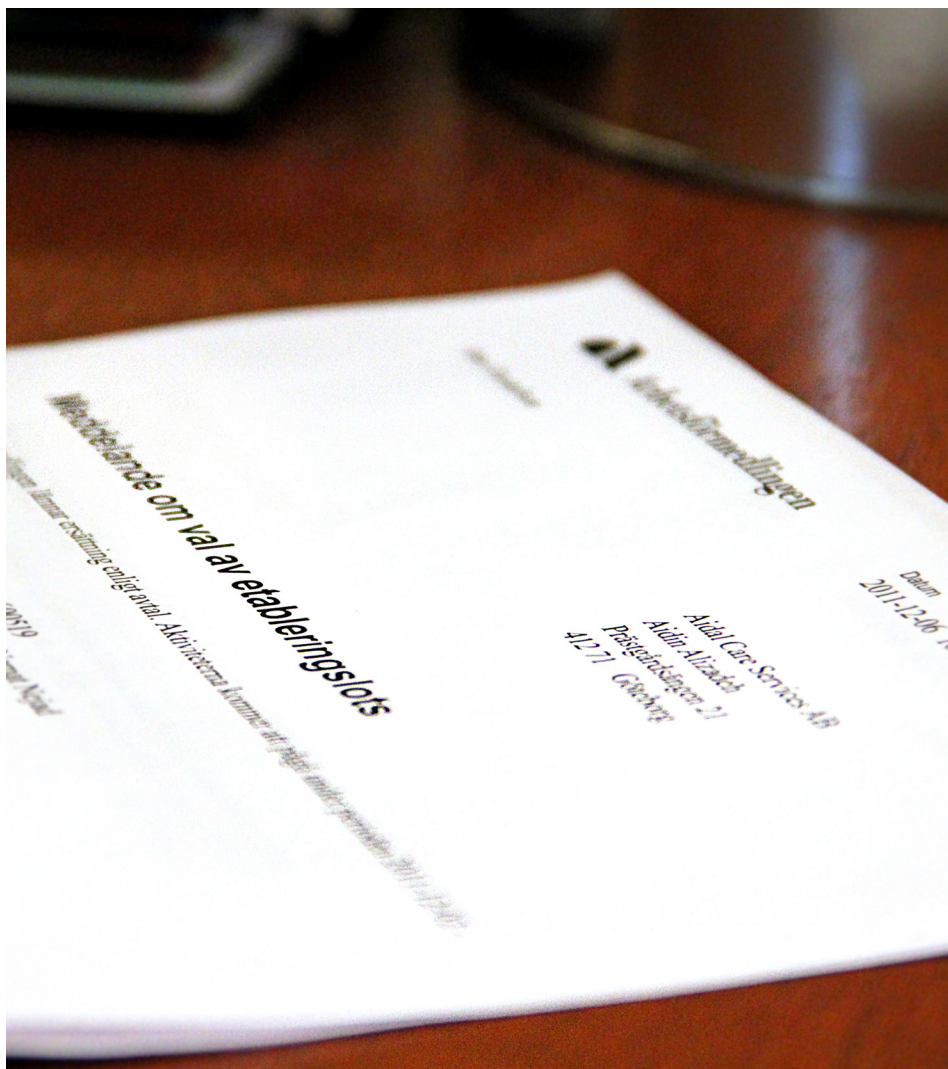

Foto: Madeleine Korneliusson

Vår granskning visar att nästan hälften av arbetsplanerna inte innehåller någon extra information alls. Vad tycker du om det?

– Men är det så att vi upptäcker något missförhållande eller att det är någon som inte levererar det de ska är vi skyldiga granska det företaget. Det gäller ju all vår verksamhet. Om vi köper upp en arbetsmarknadsutbildning som är skit har vi ju ett ansvar att se till att det styrs upp. Annars säger vi upp avtalet, säger Kent Gammal.

Om en lots inte gjort vad den lovat kan Arbetsförmedlingen stoppa utbetalningen av månadsersättningen. Det har hänt att månadsrapporter inte godkänts, men ännu har inget av de 32 lotsföretagen i Göteborg blivit avstängda. Då etableringslotsarna bara funnits i ett år menar man i många utvärderingsrapporter att det är för tidigt att säga vad deras arbete kommer att leda till.

– Om man betänker att mer än hälften av dem som kommer till Sverige har en skolbakgrund som är max nio år och många är analfabeter, då kan ska man nog inte förvänta sig att lotsen ska göra underverk, säger Kent Gammal.

Albin Berggren
Madeleine Korneliusson
Peter Pierrou

– Det är valfritt att välja lots. Etableringsplanen fungerar som en kravlista till lotsen, och Arbetsförmedlingen räknar med att lotsen bygger på planen med lämpliga aktiviteter för att skynda på etableringen. Lotsen ska träffa sin klient minst tre timmar i månaden.

Etableringsreformen

1 december 2010 trädde etableringsreformen i kraft med syfte att skynda på nyanlända invandrades etablering i arbets- och samhällslivet.

För att nyanlända från dag ett ska mötas av insatser för arbete istället för socialtjänsten har Arbetsförmedlingen tagit över ansvaret för introduktionen av nyanlända från kommunerna.

Kommunerna har fortfarande ett stort ansvar för mottagningen av nyanlända, och anordnar fortfarande svenskundervisning och samhällsorientering.

I gårdagens tidning

● Bara hälften väljer etableringslots i Göteborg. Systemet för att välja lots utpekades som krångligt.

● Det finns 3000 lediga lotsplatser men bara 517 personer att lotsa i Göteborg.

Regeringen: För tidigt att uttala sig

Ett stort ansvar vilar på lotsarnas axlar för att ”den största integrationspolitiska reformen på 25 år” ska bli den succé regeringen hoppas på. Men regeringen har ingen åsikt om hur Arbetsförmedlingen kontrollerar att lotsarna levererar vad de lovar.

– Det är Arbetsförmedlingen som har i uppdrag att fastställa vem som får bli lots och även granska dem, säger Catharina Bildt (fp), politiskt sakkunnig för integrationsfrågor på arbetsmarknadsdepartementet och som arbetar för integrationsminister Erik Ullenhag.

– Vi har försökt att konstruera systemet så att det ska finnas kontrollmekanismer.

Tycker du kontrollsystemen är tillräckliga?

– Det är för tidigt uttala sig om det men vi följer etableringsreformen noga.

Catharina Bildt är tydlig med att avsikten med etableringslotsarna är att ge den nyanlända tillgång till ett nätverk i Sverige. Lotsen kan hjälpa till med likväl jobbkontakter som vardagslivets bryderier, något som gör verksamheten svårgranskad.

– Om man som nyanländ inte får en dagisplats i kommunen kan lotsen ringa och ligga på och se till att ta tillvara på rättigheter. Det finns många frågor i början och många nyanlända behöver någon att vända sig till. Hur fungerar det med bostad? Hur fungerar det med skola? Var kan jag få arbete? Lotsen ska främst vara ett stöd. Väljer man att inte ha en lots behöver man inte det. Poängen med valfrihetssystemet är att den nyanlända själv väljer en lots, säger hon

“Lotsarna har missuppfattat uppdraget”

Vissa lotsar svarar bara på arbetsrelaterade frågor. Men som ny i Sverige undrar många över sjukvård och skola för barnen till exempel. Arbetsförmedlingens nya sociala uppdrag, bortom meritportföljer och praktikplatser, fungerar ännu inte smärtfritt.

I villkoren för att bli etableringslots står det att lotsen ska bidra till att den nyanlända får möjlighet till socialt stöd som kan röra bostadssituationen, hälso- och sjukvårdsfrågor eller familjesituationen. Ändå ser verkligheten annorlunda ut bortom Arbetsförmedlingens papper.

– En del lotsar som vi har pratat med har sagt att de uppfattat det som de bara ska syssla med åtgärder som rör arbetssökande, säger Exhlale Shipoli, koordinator på enheten för samhällsinformation.

Hennes arbetsplats är en av de verksamheter som blev kvar i kommunens regi när etableringsuppdraget togs över av Arbetsförmedlingen. Hit kommer alla nyanlända under sitt första år i Sverige för kurser i samhällsinformation, där de får lära sig om Sverige och hur samhället fungerar. Efter ett år med etableringsreformen fungerar inte allt helt smärtfritt.

Vi har pratat med människor med insyn i branschen och det råder oklarheter över vilka delar av de nyanländas liv som lotsarna har ansvar för. Någon säger att en del lotsar bara fokuserar på jobb åt sina klienter. Andra säger att ”lotsarna förväntas nästan vara socialarbetare”, och menar att ersättningen är för låg i förhållande till jobbet de lägger ner. Ändå räknar regeringen med att lotsarna kommer kosta skattebetalarna närmare en miljard kronor nästa år. Det beror på hur ersättningssystemet är konstruerat, ett system som enligt vår granskning missgynnar småföretagare.

Den resultatbaserade ersättningen gör att de stora pengarna betalas ut när den nyanlända haft ett jobb eller deltagit i en utbildning under en sammanhängande tid. Men för de flesta nyanlända består den första tiden i Sverige av att läsa svenska för invandrare och delta i samhällsorientering. För många är det därför inte realistiskt med ett arbete förän efter ett eller två år. Det betyder att lotsföretagen behöver vara kapitalstarka för att kunna överleva tiden fram tills ersättningen betalas ut. För många nystartade och mindre företag är det en chansning. Får de betalt för allt arbetet de lagt ner? Det hänger på om personen de lotsar får ett jobb i framtiden. Lotsarna får visserligen en starterersättning och en månatlig ersättning för varje klient, men det är förhållandevis små summor.

Ser du något problem med att systemet verkar missgynna många småföretagare?

– Det är något vi följer noga och vi är måna om att det ska finnas en mångfald bland lotsarna. Systemet är medvetet konstruerat så att den stora ersättningen

betalas ut vid resultat, och det kommer löna sig för dem som är framgångsrika och duktiga. Men blir effekten att det gynnar stora aktörer på mindre aktörers bekostnad, då är det en anledning att se över det, säger Catharina Bildt.

Vår granskning visar att det är precis vad som hänt i Göteborg. De stora utbildningsjättarna har tagit åt sig den största delen av lotsmarknaden medan en fjärdedel av företagen inte fått en enda klient. Ytterligare ett par stycken har bara tjänat några tusen kronor under året som gått.

Är inte det ett tecken på att systemet missgynnar just den mångfald regeringen vill åt?

– Nu har inte reformen varit i kraft så länge, men det är klart att vi inte vill att lotsarna ska ge upp för tidigt. De måste jobba proaktivt och långsiktigt. Den som är duktig i sitt uppdrag kommer också att bli framgångsrik.

Har regeringen något mål för hur många nyanlända som ska välja lots?

– Det finns inget uttalat mål. Man har rätt att välja en lots, men man kan också välja att inte ha en lots. Men vi tror att det är viktigt.

Vad tycker du om att bara 51 procent har valt en lots i Göteborg?

– Det är bra att det ändå är 51 procent som valt. Men det är en betydligt lägre siffra jämfört med hur det ser ut i landet som helhet.

Albin Berggren
Madeleine Korneliusson
Peter Pierrou

– Det är fortfarande många brister i samarbete mellan kommunen och Arbetsförmedlingen, vem som gör vad, i vilken ordning och vem som följer upp så det fungerar för deltagarna, säger Exhlale Shipoli.

Via lärarna på Samhällsinformationskurserna har Exhlale Shipoli förstått att många inte får den hjälp de behöver från Arbetsförmedlingen när det gäller alla små detaljer som inte har med meritportföljer och arbete att göra. Det kan vara vardagliga saker, som att man inte riktigt vet hur man gör för att boka tid på vårdcentralen eller BVC. Det är saker som kommunen tidigare tog hand om. Saker som är minst lika viktiga som skola och arbete för att livspusslet ska fungera.

Exhlale Shipoli menar att många problem som dyker upp som en följd av etableringsreformen var kända sedan tidigare - ingenting är nytt. När man bestämde sig för utformningen av reformen var det som man medvetet blundade för många fakta. Den ökade fokuseringen på individens behov som etableringsreformen skulle innebära verkar inte riktigt nått fram till Arbetsförmedlingens arbete med de nyanlända.

– Det är svårt att nå Arbetsförmedlingens handläg-

gare. De nyanlända får gruppinformation vilket är fördömande för många. Dels för att de inte är vana att få information i den formen men också för att det blir så lite individuell handläggning. Det de mest behöver är enskilda möten och motivation för att börja ett nytt liv – inte stora gruppmöten, säger Exhlale Shipoli.

Albin Berggren
Madeleine Korneliusson
Peter Pierrou

Exhlale Shipoli, koordinator på enheten för samhällsetablering i Göteborg.

Miljardsatsning stänger ute behövande

Regeringen skärpte kraven – Anhöriginvandrare ännu längre från arbetslinjen

Efter ett år har drygt 7 000 nyanlända invandrare fått chansen att delta i det som regeringen kallar "den största integrationspolitiska reformen på 25 år". Men mer än dubbelt så många nyanlända, varav de flesta är kvinnor, omfattas inte av reformen.

"Nio av tio nyanlända invandrare får nu insatser som ökar chansen till jobb", slog integrationsminister Erik Ullenhag slog fast i ett pressmeddelande 14 september. Vad han glömde nämna är att det mest är en lek med siffror. I verkligheten är de som tillåts delta i reformen bara en bråkdel av alla invandrare som varje år korsar landets gränser i hopp om en bättre framtid.

Det är en majoritet av anhöriginvandrarna som hamnat utanför regeringens nya satsning. Anknäytning till en person som redan bor i Sverige är idag en av de vanligaste grunderna för uppehållstillstånd. Under 2010 fick 18 693 personer i arbetsför ålder uppehållstillstånd i Sverige på grund av anknäytning. Av dessa står cirka 17 000 utanför reformen – alltså, mer än dubbelt så många som de drygt 7 000 personerna som fått delta i etableringsreformen sedan starten. Flera dokument som vi har tagit del av, bland annat regeringens egen utredning, visar att anhöriginvandrarna påminner starkt om de 7 000 som deltar i "den största integrations-satsningen på 25 år" – de kommer från samma länder, har liknande utbildningsbakgrund och har samma svårigheter att få in en fot på den svenska arbetsmarknaden.

Det är ett jättestort bekymmer

Om man har rätt att delta i reformen eller inte baseras på hur lång tid efter sin anknäytning person man invandrar till Sverige. Kommer man inom två år efter sin anknäytning person har man rätt att vara med, kommer man senare har man det inte. Men trots att drygt 90 procent av anhöriginvandrarna kommer två år eller senare än sin anknäytning person hävdar regeringsmedlemmar att det inte stämmer, och motiverar utslutandet av anhöriginvandrarna genom att kalla dem kärleksinvandrare. "Det är en liten grupp anhöriginvandrare som kommer efter de två åren. De allra flesta kommer inom två år. De som kommer senare har andra möjligheter än de som kommer tidigt. Den person som har bott i Sverige ett tag har ofta ett helt annat nätverk", sa Elisabeth Svantesson (M) då den nya reformen debatterades

i riksdagen den 17 mars 2009.

Även Catharina Bildt (fp), som är politiskt sakkunnig för integrationsfrågor på arbetsmarknadsdepartementet och arbetar för integrationsminister Erik Ullenhag, är inne på samma spår. – Anhöriginvandrare är ofta människor som flyttar hit efter att de träffat någon och blivit kära. Då har man redan ett nätverk i den personen som man flyttar till, säger hon.

Problemen började när etableringsreformen infördes och ansvaret för introduktionen av nyanlända flyttades från kommun till stat. Före reformen, när kommunerna hade ansvaret inkluderade de ofta även anhöriginvandrare om dessa personer hade behov av särskilda insatser. I det statliga upplägget, där Arbetsförmedlingen har huvudansvaret, råder inte samma flexibilitet. Anhöriginvandrarna har fortfarande rätt till svenska för invandrare (SFI) och att anmäla sig som arbetssökande hos arbetsförmedlingen. För den som inte kan försörja sig blir socialbidrag enda alternativet.

– Det stämmer att många kommuner kunde göra speciellt riktade insatser mot den här målgruppen. Man kunde ge en introduktionsersättning som var kopplat till deltagande i ett introduktionsprogram. Själva ersättningen är bara en liten del, men den är ändå anorlunda jämfört med socialbidrag, säger Karin Perols, utredare på Sveriges

kommuner och lands-
ting (SKL).

Är det här en kontroversiell fråga?

– Mer en ekonomisk fråga.

Men den här gruppen anhöriginvandrare får socialbidrag i stor utsträckning. Kostnaderna försvinner väl inte bara för att de inte deltar i etableringsreformen?

– Nej, visst. Det här en jättestor kostnad för många kommuner.

Borde inte anhöriginvandrare rimligtvis ha ett större kontaktnät och lättare att få jobb jämfört med de nyanlända i etableringsreformen?

– Det finns säkert vissa som har ett utbyggt nätverk, men om den man söker anknäytning till också är relativt nyanländ och inte fått jobb så har man ju precis samma behov som de i etableringsreformen. Det handlar om arbetsförmedlingens insatser och säråtgärder som de inte har rätt till. Det är ett jättestort bekymmer, säger Karin Perols och suckar. Trots att regeringen gärna beskriver

7 214 nyanlända invandrare har tagit del av etableringsreformen sedan starten 1 december 2010 till och med 1 december 2011.

7 214

17 000

Antalet nyanlända anhöriginvandrare som står utanför reformen enligt de senaste siffrorna.

anhöriginvandrarna som kärleksinvandrare är de medvetna om gruppens svårigheter på arbetsmarknaden. Under hösten tillsattes en utredning med särskilt fokus på anhöriginvandrarnas arbetskraftsdeltagande.

– Vi skulle självklart vilja göra allting på en gång om vi kunde men etableringsreformen är ett första viktigt steg. Om målgruppen ska utvidgas måste det också finnas ekonomiska medel för att finansiera det, säger Catharina Bildt.

Men det finansieras ju redan via socialbidrag?

– Ja, så är det. Det är därför regeringen har tillsatt den här utredningen. Men man kan inte göra alla saker samtidigt även om man skulle önskat att det var så. Men det är klart att inte en grupp ska slå ut någon annan, säger Catharina Bildt.

Fotnot: Vi har sökt integrationsminister Erik Ullenhag flera gånger men han har avböjt en intervju.

Albin Berggren
Madeleine Korneliusson
Peter Pierrou

Tidigare i veckan

● Bara hälften väljer etableringslots i Göteborg. Systemet för att välja lots utpekats som krångligt.

● Arbetsförmedlingen brister i kontrollen av etableringslotsar.

Etableringsreformen

1 december 2010 trädde etableringsreformen i kraft med syfte att skynda på nyanlända invandrarers etablering i arbets- och samhällslivet.

För att nyanlända från dag ett ska mötas av insatser för arbete istället för socialtjänsten har Arbetsförmedlingen tagit över ansvaret för introduktionen av nyanlända från kommunerna.

Kommunerna har fortfarande ett stort ansvar för mottagningen av nyanlända, och anordnar fortfarande svenskundervisning och samhällsorientering.

Vem omfattas av etableringsreformen?

Lagen gäller nyanlända invandrare som fyllt 20 men inte 65 och som fått uppehållstillstånd som flyktingar, skyddsbehövande eller anhöriginvandrare om de kommer inom två år efter sin anknäytning person. Lagen omfattar även ensamkommande flyktingbarn mellan 18 och 19 år.

Hälften ratar regeringens miljardsatsning i Göteborg

"Vi fick ingen hjälp att välja lots av Arbetsförmedlingen"

Ansvariga för reformen: För tidigt att uttala sig

Kontrollen av lotsar brister i Göteborg

Arbetsförmedlingen lutar på att privata aktörer söker sig

51 procent har valt lots

Arbetsförmedlingen har missuppfattat uppdrag

Lots in Translation

En granskning av etableringsreformen

GÖTEBORGS UNIVERSITET

JMG, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation

Albin Berggren, Madeleine Korneliusson och Peter Pierrou

Examensarbete i journalistik 22,5 hp, ht 2011

Handledare: Åsa Nicander

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Hemsidestext

2. Journalistisk presentation

3. Analys

4. Metodrapport

4.1 Inledning

4.2 Bakgrund

4.3 Arbetets gång

4.4 Metod och materialanvändning

4.4.1 Bakgrundsmaterial

4.4.2 Avgränsningar

4.4.3 Undersökning

4.4.4 Intervjuer

4.4.5 Etiska överväganden

4.5 Källförteckning

4.5.1 Elektroniska källor

4.5.2 Skriftliga källor

4.5.3 Muntliga källor

4.6 Tillstånd användning bilder

4.7 Arbetsfördelning

4.8 Målgrupp

1. HEMSIDESTEXT

Regeringens senaste arbetsmarknadsreform som riktar sig mot nyanlända invandrare har brister. Vår granskning visar att systemet är krångligt och kontrollen är dålig. Dessutom omfattas inte en mängd behövande människor av reformen.

Ett år har gått sedan nyanlända invandras introduktion blev en statlig angelägenhet. Kommunerna framtogs ansvaret och istället leder nu Arbetsförmedlingen arbetet för att nyanlända invandrare snabbare ska få jobb. Etableringsreformen, som den kallas, innebar en mängd förändringar. Bland annat infördes etableringslotsarna, privata aktörer som ska guida människor i det nya landet till jobb. Arbetsförmedlingen kontrollerar verksamheten och bestämmer vem som får bli lots. Den nyanlända får själv välja lots, men det är inget tvång att ha någon.

Regeringen kommer satsa närmare en miljard kronor på lotsarna under 2012 och ser dem som en viktig länk mellan de nyanlända och arbetslivet i Sverige. Men vår granskning visar att i Göteborg har bara hälften av alla som har rätt till lots valt att ha en. Det faktum att lotsföretagen presenterar sig på snarlika sätt, och dessutom på svenska, gör att många nyanlända uppfattar valfriheten som förvirrande. Även Arbetsförmedlingen i Göteborg tycker att valfrihetssystemet försvårar deras arbete. Efter vår granskning av lotsarnas återskott till Arbetsförmedlingen står det dessutom klart att det finns brister i Arbetsförmedlingens insyn i lotsarnas verksamhet.

Integrationsminister Erik Ullenhag kallar reformen för "den största integrationspolitiska reformen på 25 år" och menar att nio av tio nyanlända invandrare deltar i de specialinsatser som reformen erbjuder. Men mer än dubbelt så många anhöriginvandrare, varav många saknar kontakt med svenskt arbetsliv, står utanför. Regeringen försvarar sig med att denna grupp anhöriginvandrare aldrig haft rätt till särinsatser, trots att rapporter visar att de fick mer insatser för att närma sig arbetsmarknaden när kommunerna hade ansvaret för invandras etablering i Sverige.

3. ANALYS

Problemen med integration är inte nya och det har inte kommit något revolutionerande recept för hur man bäst integrerar nyanlända invandrare i samhället på flera år. Snarare betraktas ibland integration och invandring som en sjukdom alla vill bota men ingen har en medicin för. I och med att Sverigedemokraterna kom in i riksdagen kände sig nog regeringen pressade att hitta en lösning på integrationsproblemen. Att fysiskt flytta över ansvaret för etablering av nyanlända till Arbetsförmedlingen var ett i grunden kosmetiskt sätt att säga: Istället för att prata bidrag, ska vi nu prata jobb. Men innan man som nyanländ kan prata jobb måste man ordna bostad, barnomsorg och se till att man själv är frisk. Tur då att etableringslotsarna hjälper dig att styra i dessa svallande farvatten.

I vår granskning dök dock en del farliga grynnor upp. Arbetsförmedlingen brottas med samma problem som fanns sedan tidigare, de har bara flyttats till en ny och oerfaren organisation. Arbetsförmedlingen tycker säkert att de uppfyller sina åtaganden och gör vad de ska men nu har de fått hand om områden som är viktigare än att skriva CV:n och skicka arbetssökande till jobbcoacher. Arbetsförmedlingen ska integrera nyanlända och vår granskning visar att de inte har tillräcklig kontroll över hur detta görs. Arbetsförmedlingen har också problem att få folk att välja lots, men vår granskning visar att detta kan bero på det krångliga systemet. Det system där lagen om valfrihet ligger till grund för det orimliga i att en person som kanske inte kan läsa ska behöva välja mellan Göteborgs 32 lotsföretag, som presenterar sig likadant.

När regeringen väljer att flytta ansvaret till en ny myndighet är det mycket viktigt att samarbetet med andra myndigheter och aktörer fungerar. Personer vi har intervjuat menar att samarbetet mellan Arbetsförmedlingen och kommunen fungerade dåligt innan. Nu är Arbetsförmedlingens roll helt avgörande för integrationen av nyanlända.

Vi har hittat en del problem och hört många kritiska röster, men det har varit svårt att belägga något allvarligt missförhållande med hela etableringsreformen. Det finns få, om ens någon, politiker som kritiserar själva ansvarsflyttningen av nyanländas introduktion till Arbetsförmedlingen. Socialdemokraterna sa till exempel under vår intervju med dem att de förmodligen hade gjort något liknande. Istället är det delar av reformen som kritiserar.

Det största resultatet i vår granskning är de som inte nämns i regeringens miljardsatsning. Att mer än dubbelt så många som omfattas av reformen står utanför. Det är förvisso ingen förändring jämfört med innan. Gruppen anhöriginvandrare som står utanför etableringsreformen har aldrig haft rätt till några särinsatser. Men många kommuner hade utarbetat sina egna metoder för att hjälpa den här gruppen, metoder som nu helt fått stå tillbaka sedan den rikstäckande etableringsreformen blev införd.

De ansvariga personerna vi talat med har varit ovilliga att dra några slutsatser och hänvisar till att reformen bara är ett år gammal. Ju längre bort du står från en punkt desto större blir ditt perspektiv och visst kommer det bli enklare att dra slutsatser efterhand. Det kommer bli spännande att se vad som händer. Får fler människor jobb snabbare? Det får framtiden utvisa.

4. METODRAPPORT

4.1 INLEDNING

Under den tid Sverige haft en borgerlig regering har mycket fokus legat på att människor ska ha ett jobb. När det gäller människor som inte varit i Sverige så länge är detta ännu viktigare, då ett arbete ses som en grundsten när det kommer till att bli etablerad i det svenska samhället. I dag dröjer det för länge innan invandrare får ett jobb. Ett räkneexempel regeringen brukar använda sig av är att efter sju år har hälften fått ett jobb. Detta är också anledningen till att regeringen genomförde etableringsreformen förra året. Reformens ansikte är integrationsminister Erik Ullenhag. Han kallar reformen ofta och gärna för "den största integrationspolitiska reformen på 25 år." Bara ett sådant uttalande är ju ett incitament för en journalistisk granskning! Rent praktiskt innebär reformen att stora delar av kommunens ansvar för nyanländas etablering flyttades till Arbetsförmedlingen. Allt för att nyanlända invandrare tidigt ska få en relation till, och komma igång med, arbetssökandet istället för att få en tidig kontakt med socialkontoret. En ny privat aktör introducerades, etableringslotsen, som ska fungera som en länk mellan Arbetsförmedlingen, potentiella arbetsgivare och den nyanlände. Ansvarsflyttningen var en stor omställning för alla berörda myndigheter och fortfarande råder en del oklarheter bland dem om vem som ska göra vad. Även lotsens uppdrag är inte glasklart formulerat, de ska vara behjälpliga med allt mellan himmel och jord, vilket gör att det är svårt att kontrollera vilken kvalitet de levererar. Att granska en såpass stor omställning, som dessutom gäller Sveriges ständigt omdebatterade invandringspolitik, är självklart intressant.

Eftersom mycket av det som skrivits tidigare varit spekulationer eller kortfattade artiklar baserade på olika myndigheters utvärderingar tror vi att vår mer omfattande artikelsamling kan bidra med mycket information. Ingen journalist har tidigare satt sig ner under en längre tid och rotat genom dokument och gjort längre ansvarsintervjuer, de har bara skrapat på ytan. Visst, i all ödmjukhet kanske även vi inte grävt särskilt djupt, men i alla fall djupare än alla andra hittills.

Eftersom reformen bara är ett år gammal och förväntas ha en stor effekt på nyanländas etableringstakt i Sverige är ämnet i högsta grad relevant att undersöka. Dock innebär reformens nyliga inträde att effekten av den är väldigt svår att granska. Varje nyanländ som omfattas av reformen har två år på sig att hitta jobb innan denna statliga specialsatsning tar slut. Vill man dessutom se om fler får jobb jämfört med tidigare behöver man vänta ytterligare ett par år eftersom det var först efter sju år som hälften hade fått jobb i det tidigare systemet. Vi har därför valt att koncentrera oss på delar av reformen som faktiskt går att undersöka (se frågeställningar längre ner). Men trots att vi fokuserat på delar som går att undersöka har det inte varit utan svårigheter. Det har varit lätt för intervjupersoner att klämma till med ett "det är för tidigt att svara på då reformen inte varit i kraft tillräckligt länge". Ibland har de trots allt haft rätt i det, men ofta har det varit en frustrerande lätt utväg för personerna i våra ansvarsintervjuer.

Syftet är att belysa några av reformens tydligaste brister som inte redan presenterats i myndigheters egna utvärderingsrapporter, därför har vi till stor del gjort vår egen granskning. Initialt var syftet mer att hitta brister när det gäller etableringslotsarna men

efterhand har som vi fått reda på mer har syftet förändrats. Grundtanken att granska reformen har dock alltid varit densamma. Självklart har vi fått mycket information från tidigare nämnda rapporter (varför uppfinna hjulet igen?), men ofta har vi lyft fram sådant som bara nämnts i förbifarten.

Frågeställningarna är:

- Hur många har tagit del av möjligheten att välja etableringslots i Göteborg?
- Hur ser Arbetsförmedlingens kvalitetskontroll av etableringslotsarna ut?
- Hur många nyanlända invandrare omfattas egentligen av "den största integrationspolitiska reformen på 25 år"?

4.2 BAKGRUND

Alla omfattande texter som tidigare skrivits om etableringsreformen är gjorda av myndigheterna själva, bortsett från en sammanställning av den liberala tankesmedjan FORES, som granskade reformens 100 första dagar. Samtliga utvärderar reformen ur ett nationellt perspektiv och har ofta slutsatsen att det är för tidigt att säga något definitivt. De belyser dock en del problem och har fungerat som en slags rådgivande sammanställning för regeringen om hur de bör finjustera reformen. Problemen rapporterna har belyst har handlat om att det tar för lång tid från det att nyanlända får sitt uppehållstillstånd till dess att de får träffa Arbetsförmedlingen, i snitt två månader. Denna tid har döpts till "glappet" och är något regeringen samt alla berörda myndigheter känner till och jobbar med att förkorta. Ett annat problem som tagits upp har varit bostadsfrågan, att det tar lång tid för människor att få en egen bostad. Ett tredje problem har varit att det råder oklarheter kring vilken myndighet som har ansvar för vad. De journalistiska artiklarna som skrivits har ofta baserats på dessa rapporters problemställningar. Några har försökt gå längre, till exempel tv4, som gjorde ett inslag om hur få som fått jobb 10 månader efter reformens införande. De räknade helt enkelt ihop alla som deltog i reformen och såg hur många som fått jobb. Vad de däremot inte berättade var att människor slussas in i reformen allt eftersom de får sitt uppehållstillstånd. Alltså räknade de med många som bara deltagit i reformen ett par månader eller till och med ett par veckor. Och det är naturligtvis ingen som tror att reformen ska ordna jobb till någon efter ett par veckor. För den som ens har minsta kunskap om reformen framstod inslaget som löjeväckande.

Andra artiklar har i huvudsak varit casedrivna, "på besök hos lotsen", eller rent förklarande, "chefen för Arbetsförmedlingen, hur fungerar den här reformen?" eller byggda på tidigare nämnda missförhållanden som kommit fram i de olika utvärderingsrapporterna.

Alltså har ingen journalist tidigare satt sig ner under en längre tid och rotat igenom dokument och gjort längre ansvarsintervjuer. Det är möjligt att även vi har varit för tidigt ute, att resultatet är svårgranskat i dagsläget. Men vi tycker att vi har hittat ett par brister systemet som inte direkt har att göra med hur länge reformen har varit i kraft. Vårt huvudsakliga fokus på Göteborg gör vår granskning ännu mer unik.

Ursprungligen var tanken att granska etableringslotsarna. Vilka är de och hur står det till

med kompetensen egentligen? Eftersom Arbetsförmedlingen sköter den löpande upphandlingen är alla dokument från lotsarna offentliga. Vi valde främst att granska lotsarnas CV:n och erfarenhet av coaching, något som var ett krav från Arbetsförmedlingen för att få bli lots. Vi hittade en del avvikande saker men inte tillräckligt mycket för att ha belägg för att något är systematiskt fel. Kort sagt, det gick inte att göra någon stor rubrik av det. Det betyder att vi har granskat väldigt mycket material som vi sedan inte använt, enbart för att det visade sig att vår teori om tillståndet inte stämde. Fokus ändrades istället till hur många som faktiskt väljer lots och hur Arbetsförmedlingens kontroll av lotsarnas arbete ser ut.

Den tredje och sista vinkeln växte fram under arbetets gång då vi ofta fick läsa Erik Ullenhags återkommande uttalande om att "nio av tio nyanlända nu får insatser som ökar chansen till jobb". När sedan en god vän till Peter, som jobbar som socialsekreterare i Göteborg, berättade att hon aldrig haft en enda klient som omfattats av etableringsreformen började vi fråga oss hur det stod till med den saken. Ganska snabbt visade det sig att det kommer ungefär tre gånger så många invandrare till Sverige som fortfarande slussas in i det gamla, kommunala systemet. Ett system som fungerar sämre efter reformen då man fråntagit kommunerna en stor del beslutsfattande makt.

4.3 ARBETETS GÅNG

Idén till ämnet kom först ifrån Madeleine som skrivit en artikel under sitt arbete på Borås Tidning. Artikeln handlade om Arbetsförmedlingens övertagande av etableringsåtgärder och inriktade sig främst till hur de som tidigare hade hand om etablering i kommunerna nu fått ännu mer att göra. Vi diskuterade vad man skulle kunna granska närmare och kom fram till att etableringslotsarna var något som inte skrivits mycket om tidigare. Att de dessutom blivit upphandlade av Arbetsförmedlingen, och mycket material därmed är offentligt, gjorde att granskningen kändes realistisk att genomföra. Vår utgångspunkt var att de skulle kunna sko sig på etableringsreformen och därför borde granskas. Upplägget tog vi från de tidigare gräv som gjorts om jobbcoacherna för några år sedan, där resultatet visade att många av coacherna både hade konkurser bakom sig och i vissa fall till och med var dömda kriminella. Alltså tänkte vi därför kolla upp vilka som står bakom lotsföretagen och sedan göra en mer grundlig personresearch på dem. Vi diskuterade detta med vår handledare Åsa Nicander som dock inte tyckte att det lät särskilt intressant och vi valde istället att inrikta oss mer mot just själva lotsföretagen, hur de presenterar sig och om de levererar vad de lovar. Vi ändrade helt enkelt vår inriktning eftersom vi tillsammans med henne kom fram till att vi inte ville grotta ner oss i enskilda personer och att det faktiskt var mer intressant för allmänheten att visa om tjänsterna som levereras lever upp till det företagen lovar eller inte.

Vi genomförde en längre intervju med Kaj Sand, samordnare på Arbetsförmedlingens etableringskontor i Göteborg, fylld med öppna frågor för att skapa oss en bild av etableringsreformen i allmänhet och lotsarnas funktion i synnerhet. Vi noterade bland annat att Göteborgskontoret hade haft svårt att få nyanlända att välja lots.

Sedan följde en arbetsperiod där fokus låg på att samla in material, läsa in oss och skapa oss en bild av hur systemet med lotsar fungerade. Hur processen gick till när lotsföretagen

ansöker om att få lotsa nyanlända. Vi gjorde flera kortfattade telefonintervjuer för att få bakgrundsinformation och började kartlägga lotsföretagen i Göteborg genom att begära ut alla deras anbud av Arbetsförmedlingen. Vi genomförde ett förutsättningslöst kartläggande, där fokus gick ut på att ge en bild av vilka lotsföretagen var och vad Arbetsförmedlingen ställde för krav på dem i lotsansökningen. Av deras svar i ansökningarna försökte vi sedan belägga vilka som verkade mer eller mindre seriösa med vad de lovade utföra. Vi gjorde två distinktioner mellan lotsföretagen: De som hade bifogat sitt CV i anbudet och som faktiskt förklarade hur deras coachmodell fungerade och vad de tänkte göra med sina klienter, samt de som bara skrev att de jobbade enligt en viss modell och skrev allmänt luddiga svar på frågor om tillvägagångssätt. Anledningen till att vi valde att göra skillnad på företagen på detta sätt var för att Arbetsförmedlingen hade bifogande av CV och tydlighet i arbetssätt som ett krav i för att bli upphandlad. Det kändes helt enkelt genomförbart att systematisera på detta vis. Samtidigt som vi fortsatte att dela in lotsanbudet i "bra" och "dåliga" granskade vi företagen även på annat håll. Vi begärde ut siffror från Bolagsverket, kollade lotsarnas hemsidor, tog reda på vilka andra bolag ägarna var kopplade till, scannade nätet efter information om företagen och dess ägare samt jämförde hur de presenterade sig på Arbetsförmedlingens hemsida med vad de angett i anbudet. Alla lotsföretag är sökbara på Arbetsförmedlingens hemsida och presenteras på ett relativt likvärdigt sätt, men det är lotsarna som själva skrivit texterna. Där står det också angivet vilka språk de behärskar och vilka branscher de framförallt har kunskaper om.

All denna information systematiserade vi sedan i ett exceldokument. Språk- och branschkunskaper, ekonomi, verksamhetsbeskrivning, hur många anställda de har, om de utförligt förklarade hur de jobbade eller ej och om de hade bifogat CV:n eller ej samt vad som stod i de övriga bilagorna som anbudet innehöll (kodschemat innehöll även några fler kategorier av mindre betydelse). Att utgöra och sammanställa all denna information på ett tydligt sätt tog sin tid.

Vi bestämde oss också för att, förutsättningslöst, begära ut samtliga arbetsplaner för alla nyanlända som skrivits här i Göteborg fram till november, det vill säga 253 stycken. Arbetsplanerna är dokument som lotsarna utformar tillsammans med sin klient och handlar om vad de ska syssla med under sina möten för att hjälpa klienten till jobb. De fungerar alltså som en rapport till Arbetsförmedlingen om vad lotsen ska göra med den nyanlända och är underlag för startersättningen till lotsarna. Kanske kunde det ge någonting och säga något om lotsarnas arbete med sina nyanlända, kanske inte. Vi ville även titta på samtliga etableringsplaner som Arbetsförmedlingen upprättat för alla Göteborgs nyanlända som omfattas av reformen. Här gällde det dock för oss att vara försiktiga. Vi var osäkra på hur stark sekretessen skulle vara på dessa dokument då de behandlar privatpersoner, samt då vi redan visste att Arbetsförmedlingen hellre faller än friar när det kommer till maskning. För att vara på den säkra sidan förberedde vi oss med passande citat från sekretesslagen och ringde vi till en jurist på Arbetsförmedlingen för att se på hur han såg på att begära ut dessa arbetsplaner. Enligt honom hade vi läst lagen rätt och att det skulle vara okej så länge som personuppgifter maskas. Sagt och gjort. Vi ringde Arbetsförmedlingen och begärde ut samtliga arbetsplaner och etableringsplaner som skrivits i Göteborg från etableringsreformens start den 1 december 2010. Dock ändrade vi oss snabbt när det gällde etableringsplanerna då alla nyanlända, även de som inte vill ha lots, får en etableringsplan.

Det skulle bli otroligt mycket papper, vilket i sig är en ekonomisk fråga för oss studenter då det kostar att begära ut uppkopierade papper, men dessutom upplyste Arbetsförmedlingen oss om att dessa papper är högst standardiserade. Därför bestämde vi oss för att endast begära ut tre stycken etableringsplaner för att se hur de såg ut. Nu gällde det bara att vänta och se hur pass svarta våra papper skulle vara när vi fick dem.

Förutom arbetsplanerna passade vi också på att begära ut samtliga transaktioner från Arbetsförmedlingen till alla lotsföretag i Göteborg. Det var till en början en hel del krångel med detta, då Arbetsförmedlingen menade på att sekretess gäller när det handlar om de exakta summorna i utbetalningar till privata företag, (till exempel si och så mycket i månadsutbetalning, si och så mycket i startersättning och så vidare). Det enda vi skulle kunna få ut var den sammanslagna klumpsumman som varje lotsföretag hade fått från Arbetsförmedlingen. Vi försökte ringa fram och tillbaka och argumentera för vår sak, men Arbetsförmedlingen (och deras jurister) gav sig inte, så tillslut bestämde vi oss för att klumpsummor ändå dög. Då skulle vi åtminstone kunna se vilka företag som inte hade fått några pengar alls och därmed inte hade någon att lotsa.

Detta sysselsatte oss främst ungefär under första halvan av november. Ganska snart började en tydlig bild framträda: Arbetsförmedlingen verkade rent ut sagt för jävla slappa när det gällde att kontrollera om lotsarna uppfyllde kraven. En majoritet av lotsarna hade till exempel inte bifogat CV:n i sina anbud eller beskrivit hur de jobbade, något som angetts som viktiga krav av Arbetsförmedlingen. Vi gjorde en längre intervju med en jurist på Arbetsförmedlingen, Charlotte Lilliestierna Ehrén, som varit med och författat anbudskriterierna. Vi fick henne att tydligt säga hur viktigt det var med CV:n och arbetsförklaringar från lotsarna för att anbudet skulle bli godkända. Efter intervjun high-five:ade vi och tänkte: Vi är hemma! Vi har världens grej och det är bara i början av november!

Vi fortsatte att fylla i vårt kodschema som nu började bli överfyllt med fakta om lotsarnas bristande anbud. Ytterligare samtal gjordes till Arbetsförmedlingens upphandlingsenhet för att försäkra oss om att det inte fanns några bortglömda bilagor till anbudet. Kanske låg alla CV:n och skräpade någonstans på Arbetsförmedlingen? Men vi fick ett tydligt nej, inga fler bilagor fanns.

När vi sedan hade ett möte med vår handledare, den rutinerade Åsa Nicander, var hon överlag positiv även om hon direkt fattade misstanke mot vårt resultat. Hon tyckte inte det verkade stämma att så mycket information om lotsarna saknades i anbudet. Ni får kolla en gång till så det inte finns några fler dokument, tyckte hon.

Vi ringde upphandlingschefen på Arbetsförmedlingen, Fredrik Elvén, och sa rakt ut: "Det här ser ju inte klokt ut, det finns knappt några CV:n eller tydliga arbetsförklaringar, som ni kräver." Varpå han svarar: "Ja, men den informationen begär vi in först i steg två."

Steg två? Vad tusan är steg två? Av alla människor vi pratat med har ingen nämnt steg två! Tydligen består anbudsprocessen av två steg och det är först i steg 2 Arbetsförmedlingen kräver in bevis för att det lotsarna påstått sig kunna i steg 1 verkligen stämmer. Modet sjönk något när denna nya kunskap landat hos oss.

Vi ringde nu arkivarien på Arbetsförmedlingen och begärde ut alla dokument från Göteborgs lotsföretag i steg två. Det var mellan 5 000 och 10 000 dokument. Det skulle alltså bli mycket billigare att resa upp till Stockholm och fota av dem på Arbetsförmedlingen än att få dem postade till oss. Vi diskuterade om vi skulle lägga ner CV-spåret helt men tog beslutet att det trots allt var intressant att titta på dokumenten. Kanske såg de lika illa ut som många av lotsanbuderna gjorde i steg ett? En vecka senare tog Albin och Peter tåget till Stockholm och spenderade två dagar i lobbyn på Arbetsförmedlingen med en flyttkartong fylld av papper och varsin kamera. Vi fokuserade främst på att fota alla CV:n och skummade mest igenom övriga dokument, till exempel hyreskontrakt och f-skattbevis med mera. Och visst, alla CV:n såg inte superbra ut och några hade dåligt med tidigare coacherfarenheter. Men det var inte tillräckligt för att göra rubriker av det, förmodligen hade en sådan artikel inte fått läsarnas sympatier. Så efter att ha samlat in ett digert material om lotsföretagen förstod vi att det inte skulle gå att påvisa om lotsarna uppfyllde sina åtaganden eller ej, eller om deras kompetens var tillräcklig, med det materialet vi hade. Inte så mycket på grund av att det inte fanns oegentligheter i materialet, utan snarare för att vi inte kunde belägga om de gjorde fel eller ej med utgångspunkt i vad som krävdes av dem.

Vi kom nu in i en slags trötlös fas och visste inte riktigt åt vilket håll vi skulle rikta arbetet. Men precis innan Stockholmsresan började de arbetsplaner som vi tidigare begärt ut att ticka in från Arbetsförmedlingen, bland annat samtliga 253 arbetsplaner i Göteborg. Även samtliga transaktioner mellan Arbetsförmedlingen och Göteborgs lotsföretag plingade till i mailboxen. Madeleine fick då sätta sig och granska arbetsplanerna för att se om vi kunde göra något av dem. Dessvärre var de till stor del mycket maskade, men vi kunde ändå utläsa en hel del information från dem. Ett annat problem var att Arbetsförmedlingen skickade med hela 42 dubletter vilket till en början förvirrade oss en hel del.

När vi studerade arbetsplanerna upptäckte vi att många lotsar inte skrev någon information om vad lotsen ska göra med den lotsade, utöver de förifyllda saker som står under "aktiviteter". Aktiviteter består av åtta förbestämda kategorier som lotsen bara sätter kryss i och är ganska löst formulerade, som "samhällsorienterade samtal" och "fördjupad kartläggning" med mera. Ungefär hälften av lotsarna hade utnyttjat delen "övriga kommentarer" där man får skriva i fritext för att faktiskt beskriva vad de avser jobba med tillsammans med den lotsade personen. Exempelvis "Ibrahim vill hitta praktikplats inom verkstadsindustrin. Vi diskuterade möjliga arbetsgivare". Därför delade vi in arbetsrapporterna i tre kategorier: De utan någon extrainformation alls, de med begränsad extrainformation av typen "datavägledning" och de med utförligare extrainformation. De två första kategorierna klassade vi som dåliga och den sista som bra.

Men trots att vi nu både sett samtliga arbetsplaner och några exempel på etableringsplaner (som inte visade sig ge någonting), så bestämde vi oss nu, efter ett av alla handledarmöten, att också begära ut några exempel på månadsrapporter för att se om dessa var lika kortfattade som så många av arbetsplanerna. Det skulle då säga ännu mer om Arbetsförmedlingens bristande intresse för vad lotsföretagen gör när de träffar sina nyanlända. Vi kom fram till att det vore onödigt att begära ut samtliga månadsrapporter, då de skulle vara för många och då ett utplock på tio stycken ändå skulle ge oss en bra bild av hur månadsrapporterna kan se ut.

Resultatet från arbetsplanerna och månadsrapporterna presenterade vi sedan vid den sista ansvarsintervjun med chefen på etableringskontoret i Göteborg, Kent Gammal.

När vi granskade arbetsplanerna upptäckte vi att lotsföretaget Aida gjorde genomarbetade planer. Vi hade dessutom tidigare pratat kort med den ansvarige lotsen på företaget, Serin Ohanian, om hur Arbetsförmedlingen kontrollerar lotsarna. Redan vid den första intervjun frågade vi henne om hon kunde ställa upp på en längre intervju senare tillsammans med någon hon lotsade. Det var okej med henne och på så vis fick vi en case-artikel till dag ett-uppslaget.

Vi fick tips att prata med Exhlale Shipoli på Enheten för samhällsinformation eftersom hon kunde ha god inblick i den verksamhet som fortfarande var kommunal och inte lämnats till Arbetsförmedlingen. Vi intervjuade henne och fick hennes betraktelser kring samordningen med Arbetsförmedlingen. Exhlale Shipoli kunde också bidra med information från de lärare som träffar de nyanlända när de läser kurser i samhällsinformation.

Under arbetet blev vi mer och mer insatta i hur reformen fungerade och började naturligtvis prata om det på fritiden. En vän till Peter, som jobbar som biståndshandläggare på ett socialkontor i Bergsjön, berättade att hon aldrig haft en enda klient som omfattats av etableringsreformen. Hon kände inte till någon annan handläggare på deras kontor vars klient haft det heller. Det här fick oss nyfikna. Tidigare hade vi inte granskat vilka som omfattas av reformen särskilt noggrant utan bara granskat reformen i sig. Ganska snabbt stod det klart att det var snårigt för anhöriginvandrarna att få delta i reformen. Nu behövde vi ta reda på hur många anhöriginvandrare som kommit till Göteborg under 2011 och hur många av dem som stod utanför reformen. Vi pratade med en mängd olika myndigheter: statskontoret, Migrationsverket, SKL osv. Ingen hade denna statistik utan istället förde man bara statistik på de som omfattas av reformen. Detta beror på att etableringsreformen är en statlig insats, då för man nationell statistik. Men då anhöriginvandrarna utanför reformen är en kommunal angelägenhet löser kommunerna detta själva. Hur som helst var det svårt att hitta någon statistik för Göteborg. Att få veta hur många anhöriginvandrare som kommit till kommunen var självklart inget problem. Det var dock svårare att få reda på hur många av dem som kommit två år efter sin anknytningsperson, och därmed inte har rätt till reformen. Vi började nu googla febrilt och helt plötsligt, där var det! På regeringskansliets rättsdatabas fanns ett längre dokument om hur situationen försämrats för anhöriginvandrarna efter införandet av etableringsreformen och relevant statistik från 2010 (den senaste) på hur många som står utanför reformen. Det visar sig att regeringen i oktober beställt en utredning om hur man ska komma till rätta med den här gruppen. Med detta dokument som underlag var det inga problem att skriva den sista artikeln i arbetet. Men eftersom vi inte hittade någon statistik för Göteborg fick vinkeln bli nationell, något som fungerade bättre egentligen eftersom ansvaret för situationen låg på regeringen. Det hade varit svårt att göra en ansvarsintervju med någon i Göteborg angående detta. När varken Erik Ullenhag eller Nyamko Sabuni ville/kunde ställa upp på intervju blev vi tilldelade Catharina Bildt (FP), politiskt sakkunnet på Arbetsmarknadsdepartementet och som jobbar för Erik Ullenhag. Trots att hon visserligen varit med och utformat reformen och kände till den väl, var det lite av en besvikelse att inte få intervju Erik Ullenhag. Vi visste att regeringsoppositionen påpekat anhöriginvandrarnas situation redan innan reformen trädde i kraft och gjorde därför

också en intervju med Maria Stenberg (S), som sitter i arbetsmarknadsutskottet. I sista stund valde vi att skipa den intervjun i den färdiga texten eftersom det blev lite väl mycket ideologisk pajkastning i artikeln. Istället intervjuade vi Karin Perols, utredare på SKL, som fick bekräfta det bekymmersamma läget.

Siffrorna för hur många som har valt lots i Göteborg har vi följt konstant under hösten. Första gången vi fick dem var när vi frågade Kaj Sand under vår första intervju om hur många som hade lots. Sedan ringde vi bara Arbetsförmedlingens huvudkontor och frågade hur många som deltog i etableringsreformen i Göteborg. Den sista gången vi plockade fram siffrorna var när vi frågade hur många som hade lots under intervjun med Kent Gammal, 19 december. Efter det dubbelkollade vi med huvudkontoret igen den 27 december.

4.4 METOD OCH MATERIALANVÄNDNING

4.4.1 Bakgrundsmaterial

För att kunna skapa en bild av etableringsreformen har vi läst dokument utfärdade av regeringen och nyhetsartiklar, de flesta när reformen infördes. Under året har det också släppts ett antal delrapporter som gett fingervisningar om hur reformen fungerar. Vi är väl medvetna om att dessa rapporter är officiella och har förhållit oss kritiska till dem. Ofta har termen "det är för tidigt att säga något" återkommit efter något som haft en gnutta kritik i sig.

Eftersom vi granskar en reform, eller snarare delar av en reform, har saker som skrivits varit en stor del i vår insamling av kunskap. Vi har därför använt oss av Internet där de senaste årets artiklar och publikationer finns i ämnet. Eftersom reformen bara är drygt ett år gammal finns det därför ingen större forskning gjord.

Vi har även gjort flera intervjuer för att ytterligare ge oss en överskådlig bild av då främst etableringslotsarna och systemet med dessa. Största kritiken mot detta torde vara att vi inte talat med särskilt många nyanlända invandrare, främst för att gruppen helt enkelt är svår att få tag på och kommunicera med.

Metoden för att skaffa bakgrundsmaterial kan nog knappast kallas innovativ men den fungerade och gav oss kunskap som gjorde att vi kunde genomföra vår granskning.

Vår vinkel till den tredje artikeln om anhöriginvandrare som inte ingår i reformen dök upp som ett sidospår. Bakgrundsinformation kring den var sådant som vi var tvungna att söka utanför rapporter kring etableringsreformen. Förutom en bakgrundsintervju med en bekant som jobbar som socialsekreterare, var det istället ett kommittédirektiv i regeringens rättsdatabas, och i viss mån Migrationsverket och SKL, som gav oss kunskap och statistik om de som inte ingick i reformen.

4.4.2 Avgränsningar

När det gäller etableringslotsarna som ju varit en central del av vår granskning hela tiden har materialinsamlingen gått till på liknande vis. Först och främst kanske vår avgränsning att bara titta på Göteborg bör förklaras. Det var just tanken att granska lotsarna som fick oss att avgränsa vårt område. Om man till exempel bara tar de lotsar som anger att de arbetar mot branscherna "administration, ekonomi och juridik" på Arbetsförmedlingens hemsida får man inte mindre än 825 stycken lotsföretag i hela landet. 825 företag är alltså för många att granska på ett hanterbart sätt. Göteborg var också där vi befann oss vilket skulle underlätta

möjligheterna att kunna träffa intervjupersoner. Alla tre i vår grupp är uppväxta i Göteborg och besitter stor kunskap om Göteborg vilket ytterligare underlättar granskningen. Det skulle visa sig att vi ändå var tvungna att åka till Stockholm för att granska dokument som låg i en flyttkartong på huvudkontoret, då reformen är en statlig angelägenhet var vi tvungna att ha mycket kontakt med Stockholm för att få tag på dokument och liknande. Och visst skulle det kunna gå att göra en mer omfattande undersökning men vår bedömning är att de resultat vi fått fram hade sett likadana ut även om vi baserat vår undersökning på en annan stad.

4.4.3 Undersökning

Den största delen nya fakta vi tagit fram handlar om arbetsplanerna som lotsarna skriver tillsammans med den nyanlände, material som Arbetsförmedlingen använder för att granska deras verksamhet.

Så här gjorde vi med de 253 arbetsplaner vi begärde ut från Arbetsförmedlingen i Göteborg. 253 är alltså de totala antalet arbetsplaner som utfärdats fram till och med november i år. Först räknade vi alla arbetsplaner vi fått och kom fram till att de var 295st och att många var dubletter. Eftersom alla planerna har en signatur från ansvarig lots sorterade vi alla signaturer var för sig. Sedan jämförde vi ärendenumren med varandra och rensade ut eventuella dubletter. Tillslut fick vi 253 arbetsplaner och 42 dubletter.

Av de 253 arbetsplanerna delade vi in dem i tre kategorier.

Kategori 1: där fältet övriga kommentarer lämnats helt tomt och återrapporteringen bara bestod av förbestämda alternativ som lotsen kryssat i. Alltså noll kontroll vad lotsen verkligen gjort. Det var 64 st.

Kategori 2: där fältet övriga kommentarer enbart fyllts i väldigt sparsmakat. Det kunde stå "behöver hjälp med svenska" eller "var på jobbmässa". Ingenting om vad de faktiskt gjort. Det var 52 st.

Kategori 3: där fältet övriga kommentarer var välfyllt med information om vad lotsen och klienten faktiskt gjort. Det var 137 st.

Generellt sett har vi hellre friat än fällt i bedömningen mellan kategori 2 och 3.

Akillehälen i arbetet är månadsrapporterna och etableringsplanerna eller snarare frånvaron av dem. Eftersom vi inte begärt ut alla etableringsrapporter och inte heller begärt ut alla månadsrapporter kan vi inte ställa utom allt tvivel att våra tolkningar av resultaten från granskningen av arbetsrapporterna stämmer. Vi begärde ut tre stycken etableringsplaner samt tio stycken månadsrapporter som exempel från Arbetsförmedlingen för att ge oss en bild över hur de såg ut.

Under intervjuer med ansvariga på Arbetsförmedlingen bekräftade de att de plus tio dokument som vi fått ta del av är representativa för de övriga etableringsplanerna och månadsrapporterna. De ansvariga på Arbetsförmedlingen förklarade att etableringsplanerna och månadsrapporterna var mycket standardiserade och att det inte var något konstigt med det.

Vi valde därför att belägga vår tes med att Arbetsförmedlingen brister i sin kontroll av lotsarna främst med de 253 arbetsplaner vi redan begärt ut. Detta eftersom det är i dessa arbetsplaner som lotsarna för första gången ska förklara vad de ska göra med den lotsade. De ansvariga på Arbetsförmedlingen förklarade dessutom att det inte hör till vanligheten att

lotsarna skriver särskilt utförligt i månadsrapporterna vad de har gjort under månaden. Självklart kan man inte utesluta att det förekommer en del muntlig kontakt mellan handläggare, lotsar och nyanlända som i sig kan fungera som en slags återrapportering utöver månadsrapporterna. Men då det inte finns några uttalade rutiner för detta kan det knappast ses som en fullgod kontroll av lotsarnas verksamhet enligt oss. Lotsarnas ersättning baseras på de skriftliga rapporter de lämnar in och inget annat, rapporter som till stor del är torftiga. Därför tycker vi att resultatet vi kommit fram till är på goda grunder.

4.4.4 Intervjuer

När det gäller ansvarsintervjuer är det en brist att vi inte fått tag i den högsta ansvariga, integrationsminister Erik Ullenhag. Vi har försökt flera gånger men inte lyckats. Vi har även kontaktat Nyamko Sabuni, som deltagit på många informationsmöten och seminarier gällande etableringsreformen, men även hon avböjde intervju. Eller rättare sagt, hennes pressekreterare svarade aldrig på vår förfrågan. Istället blev vi hänvisade till den politiskt sakkunniga Catharina Bildt (FP). Hon var minst lika undanglidande som någon politiker i sina svar och det känns lite tråkigt att vi inte fick tag i någon någon politiskt tillsatt med beslutsfattande makt att utkräva ansvar av.

Den andra ansvarsintervjun är med Kent Gammal, Arbetsförmedlingens chef för etableringskontoret i Göteborg. Det var rätt att välja honom eftersom han är ansvarig för Göteborg och i stora delar av arbetet är det Göteborg vi granskar. Arbetsförmedlingen verkar vara en ganska toppstyrd organisation. När vi initialt pratade med Kaj Sand, samordnare på etableringskontoret i Göteborg, refererade han hela tiden till "Huvudkontoret" och kunde inte svara på hur det låg till i flera frågor. Kent Gammal gjorde inte likadant utan svarade på våra frågor utan omsvep vilket indikerar på att han kände sig ansvarig för de frågor vi ställde istället för att skylla ifrån sig uppåt i leden.

Bristen på intervjuer med nyanlända invandrare är också något vi reflekterat över. Det är svårare än man tror att få tag på personer som ofta inte har någon fast adress eller telefon och som dessutom inte talar svenska, eller engelska heller för den delen. Vi har ett case med mor och son där vi fick sitta med när de pratade med sin lots som tolkade åt oss. Denna intervju var mycket viktig för vårt arbete men den hade också begränsningar eftersom vi inte kunde tala enskilt med dem utan var beroende av lotsen som tolkade. Med facit i hand skulle det varit värdefullt att ha fler röster från de nyanlända som bäst borde veta hur det är att bli lotsad.

4.4.5 Etiska överväganden

Vi har fört en diskussion inom gruppen om vad vi ska kalla invandrarna som omfattas av reformen. Just invandrare är ett begrepp som mer känns alienerande än nyanlända. Samtidigt är vi medvetna om att begreppet "nyanlända" som vi valt kanske inte är bättre än något annat. Främst kanske det kan vara svårt att förstå. Vaddå nyanlända? Men vi kom ändå fram till att nyanlända ändå är relativt neutralt och tar fasta på att de är personer som precis kommit hit. Dessutom är det detta ord som regeringen och de på Arbetsförmedlingen använder sig av. Att man dessutom ofta måste sätta ordet "de" framför nyanlända är lite obehagligt. De blir verkligen utpekade som en slags ansiktslös grupp människor utan mening eller mål. Vi har ofta försökt komma runt detta när vi kunnat, utan att för den sakens skull

offra läsarens förståelse. Ibland kallar vi dem klienter, ibland lotsade med mera. Men det har varit väldigt skrivtekniskt svårt att helt komma bort från det här.

När vi skriver om nyanlända och deras situation har vi också fått känslan av att vår granskning kan användas mot just gruppen nyanlända. Att det är svårt för nyanlända att välja lots kan den illvillige tolka som att de inte vill ha jobb och bara kostar pengar. Vi har därför försökt att inte fokusera på nyanländas svårigheter utan mer på systemets brister.

4.5 KÄLLFÖRTECKNING

4.5.1 Elektroniska källor:

Statskontorets delrapport - en utvärdering av etableringsreformen (från 1 oktober 2011).
<http://www.statskontoret.se/upload/Publikationer/2011/201124.pdf> [2011-12-28]

Myndigheternas genomförande av etableringsreformen - Delrapport.
<http://www.statskontoret.se/upload/Publikationer/2011/201124.pdf> (s 23) [2011-12-28]

Budget för etableringsreformen 2012.
<http://www.regeringen.se/sb/d/2279/a/70943> [2011-12-28]

Betänkande 2011/12:AU1 Utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet.
<http://www.riksdagen.se/webbnav/?nid=3322&dokid=GZ01AU1> [2011-12-28]

Etableringslagen i dess helhet.
<http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/20100197.htm#P2S1> [2011-12-28]

Gamla lagen (som fortfarande gäller i vissa situationer).
<http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19921068.htm> [2011-12-28]

Arbetsförmedlingen - "Ny lag nya möjligheter" - information om reformen.
<http://www.arbetsformedlingen.se/download/18.24b3bdb912d813b17f580002135/etableringsreformen-nya-mojligheter.pdf> [2011-12-28]

Arbetsförmedlingen - Frågor och svar om etableringsreformen.
<http://www.arbetsformedlingen.se/Om-oss/Var-verksamhet/Samarbete/Etablering-av-nyanlanda/Fragor-och-svar-om-etableringsreformen.html> [2011-12-28]

Arbetsförmedlingen - Information till nya etableringslotsar, om ersättning, förväntningar och resultat.
http://www.arbetsformedlingen.se/download/18.324e0e4212ca1149f518000193/infostod_1otsar.pdf [2011-12-28]

Arbetsförmedlingen - Nyanländas etablering, reformens sju första månader. Återrapport.
<http://www.arbetsformedlingen.se/download/18.60698af7130ff01284080002575/nyanlandas-etablering-2011.pdf> [2011-12-28]

Arbetsförmedlingen - Grundläggande information till de som vill bli lotsar.
<http://www.arbetsformedlingen.se/Om-oss/For-leverantorer/Bli-etableringslots.html> [2011-12-28]

Arbetsförmedlingen - information till de som vill bli lotsar (vägen till avtalet).
<http://www.arbetsformedlingen.se/Om-oss/For-leverantorer/Bli-etableringslots/Vagen-till-avtal.html> [2011-12-28]

Arbetsförmedlingen - information till de som vill bli lotsar (Teckna kontrakt).
<http://www.arbetsformedlingen.se/Om-oss/For-leverantorer/Bli-etableringslots/Teckna-kontrakt.html> [2011-12-28]

Aftonbladets jobb "Dömda får miljoner". Lista på dömda coachföretag.
<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article12106123.ab> [2011-12-28]

Regeringens utredning där förslaget om etableringslotsar presenteras. "Egenansvar – med professionellt stöd"
<http://www.regeringen.se/content/1/c6/10/65/08/ced5b632.pdf>

Kritik mot lotssystemet för nyanlända invandrare. TCO-tidningen 13 april 2010.
<http://www.tcotidningen.se/kritik-mot-lotssystemet-for-nyanlanda-invandrare> [2011-12-28]

Erik Ullenhag uttalar sig på FP:s hemsida om att etableringsreformen fyllt ett år.
<http://www.folkpartiet.se/Vara-politiker/Ministrar-i-regeringen/Ministrarnas-webbplatser/Erik-Ullenhag/nyhetsbrev/etableringsreformen-fyller-ett-ar/> [2011-12-28]

Pressmeddelande från Erik Ullenhag 14 september
<http://www.folkpartiet.se/Vara-politiker/Ministrar-i-regeringen/Ministrarnas-webbplatser/Erik-Ullenhag/Pressmeddelanden/integrationsminister-erik-ullenhag-kommenterar-etableringsreformen/> [2011-12-28]

Ögonblicksbild av etableringsreformen, del 1, mars.
<http://projektwebbar.lansstyrelsen.se/integration/SiteCollectionDocuments/rapporter/ogonblicksbild-etableringsreformen-1mars.pdf> [2011-12-28]

Ögonblicksbild av etableringsreformen, del 2, juni.
<http://projektwebbar.lansstyrelsen.se/integration/SiteCollectionDocuments/rapporter/ogonblicksbild-etableringsreformen-juni.pdf> [2011-12-28]

Ögonblicksbild av etableringsreformen, del 3, oktober.
<http://projektwebbar.lansstyrelsen.se/integration/SiteCollectionDocuments/rapporter/ogonblicksbild-etableringsreformen-oktober.pdf> [2011-12-28]

Intervju med Chefen för Arbetsförmedlingen etablering, Kent Gammal i Sveriges Radio.
<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=104&artikel=4200858> [2011-12-28]

Riksdagsprotokoll där införandet av etableringslotsar kritiserats av flera partier.
<http://www.riksdagen.se/webbnav/?nid=101&dokid=GX0989> [2011-12-28]

Liberala tankesmedjan Fores utredning - etableringsreformens 100 första dagar
<http://www.scribd.com/doc/51815882/Etableringsreformens-100-forsta-dagar-Fores-Policy-Papers-2011-2> [2011-12-28]

4.5.2 Skriftliga källor:

Kommittédirektiv från regeringen (DIR 2011:88) 13 oktober 2011 där man ger Arbetsmarknadsdepartementet i uppgift att utreda hur man ska få anhöriginvandrare som ej omfattas av reformen närmare arbetsmarknaden.

Statistik Migrationsverket - Beviljade uppehållstillstånd i Sverige 2010

4.5.3 Muntliga källor:

Källa	Område	Arbetsgivare	Telefon	Intervjuad
Kaj Sand	Samordnare för etableringslotsar i Göteborg	Arbetsförmedlingen	010-4869178	25/10 telefon, 2/11 face2face
Erik Lejdemyr	Har särskilt ansvar för etableringslotsar på Arbetsförmedlingen	Arbetsförmedlingen	010-487 68 62	25/10 telefon
Charlotte Lilliestierna Ehrén	Jurist vid avd. för kompletterande arb.förmedlingstjänster	Arbetsförmedlingen	010-4874306	7/11 telefon
Jari Pyyluoma	Jurist	Arbetsförmedlingen	010-4876826	7/11 telefon
Christina Schönberg	Ekonomiavdelningen	Arbetsförmedlingen	Ej nummer	8/11 telefon
Serin Ohanian	Lots	Aida Bemanning AB	031-817101	9/11 telefon, 13/12 face2face

Bosse Andersson	Sakkunnig kvalitetsstyrning	Högskolan i Gävle	020-648500	9/11 telefon
Fredrik Elvén	Upphandlingschef	Arbetsförmedlingen	010-4874136	14/11 telefon
Erik Mellsjö	Arkivarie enheten beställning och upphandling	Arbetsförmedlingen		17/11 telefon
Bengt Alvång	Lots	Fokus Rekrytering AB	0704-83 78 00	9/12 telefon
Karin Perols	Utredare - lärande och arbetsmarknad	SKL	08- 452 76 82	12/12 och 22/12 telefon
Kent Gammal	Chef Arbetsförmedlingens Etableringskontor i Göteborg	Arbetsförmedlingen	010- 486 33 17	11/12 telefon, 19/12 face2face
Exhlale Shipoli	Samhällsorientering	Enheten för samhällsorientering	031-3679163	21/12 face2face
Rahime Nematnejad	Nyanländ invandare med lots		ej nummer	13/12 face2face
Amir Saadat	Nyanländ invandare med lots		ej nummer	13/12 face2face
Ala Rebwar	Socialsekreterare	Socialtjänsten Bergsjön	0736-329432	7/12 telefon
Catharina Bildt	Politiskt sakkunnig (fp)	Arbetsmarknadsdepartementet	08-4054899	14/12 telefon
Maria Stenberg	Riksdagsledamot med extra koll på integrationsfrågor (s)	Arbetsmarknadsutskottet	0702-221806	15/12 telefon

Patrik Svensson	Pressekreterare	Arbetsförmedlingen	010-4870142	22/12 telefon
Fredrik Möller	Pressekreterare	Arbetsförmedlingen	010-4867322	27/12 telefon

4.6 TILLSTÅND ATT ANVÄNDA BILDER

Alla bilder är tagna av Madeleine Korneliusson & Albin Berggren.

4.7 ARBETSFÖRDELNING

Vi har under majoriteten av tiden setts och arbetat tillsammans och har därför hela tiden haft möjlighet att diskutera kring olika val och hur texterna ska skrivas. Därför kan vi endast redogöra för hur vi gjorde under Stockholmsresan och när det väl var dags att börja skriva texterna. Under Stockholmsresan valde vi att endast skicka två gruppledningar av både pris- och effektivitetsskäl. Då kunde Madeleine istället granska arbetsplanerna. Under textproduktionen kändes det naturligtast att alla fick huvudansvar över två (eller tre) texter så att vi inte skulle sitta tre runt en dator och käbbla. Vi har sedan läst igenom varandras texter, diskuterat och ändrat fram och tillbaka.

- Madeleine har haft huvudansvar för artiklarna "Hälften ratar regeringens miljardsatsning i Göteborg" samt "Vi fick ingen hjälp att välja lots av Arbetsförmedlingen".
- Albin har haft huvudansvar för artiklarna "Kontrollen av lotsar brister" samt "Lotsarna har missuppfattat uppdraget".
- Peter har haft huvudansvar för artiklarna "Miljardsatsning stänger ute behövande", "Ansvariga för reformen: För tidigt att uttala sig" samt "3000 lediga platser hos lotsar - endast 571 nyanlända".

4.8 MÅLGRUPP

Granskningen är tänkt att publiceras som en artikelserie under tre dagar, i Göteborgs-Posten till exempel.

Första dagen: Artikel som handlar om att det är få som väljer lots i Göteborg och det kan bero på att det är krångligt att välja lots.

Andra dagen: Artikel om Arbetsförmedlingens bristande kontroll.

Tredje dagen: Artikel om den stora grupp nyanlända som står utanför etableringsreformen.